

SUCHO V HONITBĚ

Část třetí

Myslivec v roli veřejného funkcionáře

Někdo by mohl hned namítnout, že už přece žádné sucho není. Pravdou je, že letošní rok je zatím na déšť opravdu bohatý a snadno tak podléháme pocitu, že nebezpečí je zažehnáno.

Ovšem jistě jste si všimli, že nás postihly i opačné extrémy, které jsou projevem nefunkční krajiny – bleskové povodně. Vyplavené sklepy, bahno z ornice v ulicích a rybníčkách a lidé bědující nad tou zkázou, to je, bohužel, častý obrázek dnešních dnů.

Příčinou je bezesporu nedostatek ploch věnovaných vodě. Takové plochy jsou příznivé pro zasakování, rozliv bez vzniku škod, neboť disponují kapacitou pro její zadržení. Současná krajina je příliš odvodněná a pro vodu v ní není místo. Právě v tom bychom měli udělat alespoň částečný krok zpět a iniciovat změny, které mohou výrazně změnit tvář krajiny k lepšímu. A ty můžete iniciovat třeba i vy, myslivci, čtenáři časopisu Myslivost.

Do třetice přicházím s výzvou – pojďme my, myslivci, přispět k tomu, abychom se naučili více spolupracovat s přírodou a ne s ní neustále jen zápasit. Abychom dokázali využít její zdánlivě neovladatelné síly k ochraně majetku, ale i živočichů, se kterými prostředí sdílíme.

Cesta vede skrze uplatnění souboru mnoha dílčích opatření. Některá jsou technická, ta z nejdůležitějších však naopak tkví v návratu k přírodním strukturám. Jedná se kromě jiného

i o revitalizaci toků a podporu zadržování vody v lesních porostech, čemuž bych se ostatně rád věnoval ve svém posledním příspěvku.

Role myslivce v tomto případě nespočívá v jejich realizaci, ale spíše v jistém „zasetí semínka“ myšlenky například na obecním zastupitelstvu či jiném setkání veřejných činitelů. Ideální výchozí pozici má pak myslivec, který je současně starostou, lesníkem, nebo třeba majitelem vhodných pozemků...

Smyslem seriálu o suchu, respektive vodě v honitbě, má být nástin směrů, kterými se může ubírat myslivec, který rozjímá o návratu vody do honitby. Opatření popisovaná v tomto dílu se mohou zdát dosti vzdálená oboru a kompetenci myslivců, nicméně tentokrát se mi jedná především o poukázání na fakt, že myslivci, a to je známá věc, jsou skupinou lidí působících v různých odvětvích napříč společnostmi. Někteří fungují na radnicích měst a obcí, jiní vlastní zemědělské společnosti, další z nás jsou založeni ryze prakticky. Nedá se však popřít, že i samotné myslivecké spolky a jejich členové mají mnohdy velmi silný hlas v obci.

Nejen jako myslivci, ale rovněž jako řadoví občané, jsme navíc zvyklí vyjednávat na úřadech, komunikovat se státní správou a dalšími institucemi. Proč se tedy nepustit do větších projektů a nedat hlasitě vědět o tom, že nám na životním prostředí záleží? Jednat můžeme individuálně, ale patrně bude naše úsilí posíleno, pokud se nabídneme jako myslivecký spolek a započneme spolupráci skupinově.

Obce mají často ve správě obecní lesy. Tam by jistě bylo možné navrhnout řadu opatření cílených na efektivnější hospodaření s vodou, která se díky tomu stane zároveň lépe dostupnou zvěři. Stejně tak jsou mnozí myslivci zároveň lesníky a mohou tedy uplatnit některé změny v hospodaření napřímo, nebo využít různých dnes již dobře dostupných veřejných finančních nástrojů určených ke zlepšení zádrže vody v lesích.

Výchozí stav na pramenném svahu v údolí řeky Křemelné. Silné odvodnění pomocí hlubokých rýh a mokřadů mizí.

Po přehrazení a zrušení kanálu se voda začne v území akumulovat. Zbytek už je na přírodě.

Mokřadní vegetace se rychle vrací a odvodňovací kanál začíná zarůstat. Jednou úplně zmizí a zamokřené území, kde se voda drží i v těch nejsušších periodách, poskytuje vláhu. Podporuje pohyb vody v malém vodním cyklu.

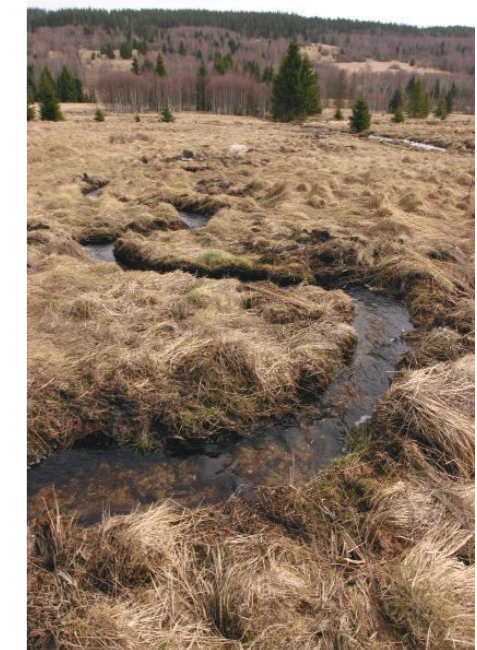
Když nahlédnete do katastru nemovitostí a vyhledáte parcely vodních toků a přilehlých pozemků, zjistíte, že v okolí zastavitelného území jsou pozemky tu a tam ve vlastnictví obce. Pokud jste starostou nebo zastupitelem, můžete obnovu iniciovat přímo. Možná se ale se starostou znáte, a s myšlenkou tak může přijít samotný myslivecký spolek.

Budu se teď lehce opakovat, ale představte si následující situaci: Všichni občané, a hlavně ti s malými dětmi, velmi rádi při procházkách navštěvují obnovený meandrující potok s četnými brody a tůňkami pod obcí, který dříve vypadal spíše jako stoka. A u něj stojí cedulka informující o tom, že 500 metrů potoka pomohli navrátit do původního stavu myslivci ve spolupráci s obcí.

Jedná se o aktivity, které při současném nastavení jen těžko zvládne realizovat samotný myslivecký spolek, a budou proto vyžadovat širší spolupráci. Nemyslím si však, že do budoucna by se toto nastavení nemohlo změnit. Jak už jsem zmínil v předchozích článcích, jsem naopak silně přesvědčen, že česká myslivost potřebuje nové impulzy, které budou obor posouvat dál.

Vzhledem k náročnosti a rozsahu opatření nechci a ani nemohu dopodrobna popisovat technické parametry revitalizačních postupů. Pokusím se ale představit úspěšné revitalizační projekty a pomocí fotografií ukázat, jakou přidanou hodnotu přináší pro krajinu, klima, živočichy a v neposlední řadě i pro člověka.

V případě, že máte zájem o více informací k realizaci podobných projektů, jejich admini-

Součástí revitalizace byla i obnova malých kapilárních potůčků, které se v lokalitě před odvodněním přirozeně vyskytovaly.

straci a způsobům, jak k různým případům nevhodného odvodnění přistoupit, mohou nabídnout přímý kontakt, konzultaci nebo dokonce exkurzi na revitalizované plochy v NP Šumava.

Návraty vody na Šumavě

Správa Národního parku Šumava se nápravě vodního režimu věnuje již více než dvacet let. První myšlenky na revitalizaci se v hlavách zaměstnanců NP začaly rodit již v 90. letech 20. století, právě když probíhala velkoplošná inventarizace biotopů. Jeden ze zásadních poznatků totiž zněl: Šumavské mokřady jsou z 50 % odvodněné. A to včetně těch nejvzácnějších rašelinišť, která se za posledních zhruba 9000 let vyvinula na Modravských pláních, v srdci rozsáhlých a dříve nedostupných lesů Šumavy. I tyto vzácné relikt jsou ze dvou třetin jejich rozlohy poničeny lidskými zásahy.

Protože se nacházíme v území národního parku, začalo se logicky s obnovou mokřadů s nejvyšší biologickou hodnotou.

Jedním z prvních počínů byla rovněž revitalizace průmyslově těženého Soumarského rašeliniště ve Vltavském luhu, jehož plochu dnes tradičně využívá tetřev obecná a je jedním z dílů pestré mozaiky mokřadů zásadních pro jeho přežití. Zahraniční inspirací do té doby provedených revitalizací byly zejména Skotsko a Skandinávie.

Jak šel čas a postupně se dávalo rušit povrchové odvodňovací kanály v cenných rašeliništích, pozornost se mohla dále přesunout k odvodněným lesním prameništím a narovnaným potokům s technicky upraveným korytem. Dnešní přístup je již komplexní s jasným cílem napravit vodní poměry celého malého povodí.

V praxi to znamená obnovu prameništ a malých kapilárních potůčků, zablokování kanálů na dalších přilehlých mokřadech a návrat potoka, který povodí odvodňuje, do původního potociště.

Zcela nejběžnějším typem mokřadu na Šumavě jsou rašelinné smrčiny, které ve své přirozené podobě dokáží pojmout obrovské objemy vody. Tyto porosty byly v minulosti v převážné většině odvodněny a přeměněny ve stejnověké smrkové monokultury, kde může les díky odvodnění snadno a obstojně odrůstat.

Výsledkem je mnoho lokalit (a to platí i pro jiná pohraniční pohoří v České republice, nejen pro Šumavu), kde se lesní prostředí stalo neatraktivní pro velkou část živočichů, která jej původně obývala. Z pohledu zvěře se úživnost takových porostů blíží nule a jsou v současném stavu předurčeny ke vzniku škod loupáním a ohryzem.

V právě probíhajícímu projektu Život pro mokřady se proto zaměstnanci Správy NP Šumava zaměřují na další odvodněná rašeliniště, ale současně i na podporu zadržování vody v původních prameništích a pozvolný návrat

Tady dříve tekla potok. Byl však svedený do zahluobeného kanálu, který vodu odváděl krajem lesa.

Po vybagrování znovunalezeného koryta se potok Hučina navrátil do své původní trasy. Fotografie byla pořízena tři roky po revitalizaci (rok 2016). Jako by nikdy neexistovalo téměř padesátileté období, kdy tu žádný potok nebyl.

Při revitalizaci byly sledovány zákonitosti dynamiky říčních toků. Koryto je mělké a má nízkou průtočnou kapacitu. V meandrech jsou hlubší tůně, kde voda naráží na břeh a vymílá ho boční erozí. Naproti se naopak usazuje unášený materiál. Mezi meandry se nachází typické proudné úseky, kde se dá brodit.

Mrtvé dřevo v korytě poskytuje úkryt pro vodní živočichy. V oblíbě ho mají především malé pstruži. Mění rovněž směr proudění vody a zvyšuje heterogenitu toku.

Žlebský potok byl také původně sveden do kraje louky. Při tání sněhu a vydatných deštích se vysokokapacitním kanálem valilo obrovské množství vody. Navrácení do původního mělkého a křivolakého koryta naopak umožňuje tzv. vybřežování. Příval vody se rozlije do nivy, a tím dochází k tlumení povodňové vlny. Část vody se zasákne v území, čímž se kromě jiného čistí.

Jedlový potok ve Vltavském luhu je dalším ze tří obnovovaných potoků. V zaspaném kanále vznikla řada tůní vhodných pro obojživelníky.

k přirozené struktuře lesa, zejména pak tam, kde je výrazně ovlivněn výškou podzemní vody. Zajímavostí a zároveň velkým pozitivem je fakt, že po dobu existence národního parku byli obnově vodního režimu nakloněni všichni jeho ředitelé, ať už bylo jejich smýšlení o lese jakékoli.

Prameniště, vývraty, potoky

Pokud se rozhodneme udělat něco pro přírodu a zvěř, často se snažíme přijít s něčím novátorským, najít technické řešení příznačně pokrokové pro dnešní dobu. Ptám se proč? Vždyť v přírodě je už všechno vymyšleno. Krajina, ve které žijeme, se formovala tisíce let. V návaznosti na tento proces se rovněž evolučně přizpůsobovali v ní žijící živočichové.

Chceme-li tedy přírodě opravdu pomoci, musíme sledovat a pochopit, jak funguje ona sama. A až pak se můžeme snažit ji svými zásahy v rámci možností imitovat.

Je velký rozdíl v tom, jaký přínos ve smyslu funkčnosti vodního režimu krajiny má luční prameniště odvodněné trubkovou drenáží a luční prameniště, kde se voda rozlévá na ploše desítek arů a z lokality odtéká jen velmi pozvolna. Také pro zvěř je dostupnost vody v těchto dvou případech velmi rozdílná.

Podobně je v České republice odvodněna velká část lesních prameništ, i když v tomto případě se většinou jedná o systém povrchových rýh. Co je potřeba s tím udělat, jak je obnovit a odtékající vodu zadržet, to snadno zjistíte, když najdete zachovalé a funkční přirozené prameniště.

Zdravotní stav lesů je přímo závislý na schopnosti zadržet vodu. Jen okrajově bych rád zmínil fenomén, který se v přírodních lesích vždy objevoval, než jsme ho svým hospodářským zredukovali na minimum.

Když se vyvrátil strom, kromě dalších pozitiv z hlediska koloběhu živin apod., po sobě zanechal prohlubeň v terénu. Tím se povrch lesní půdy neustále zvlhňoval. Srážková voda se

V zemědělské krajině je většina potoků narovnaných a jejich nivy jsou zemědělsky obhospodářovány. Existují však úseky, kde pozemky vlastní obec. Zkuste promluvit se starostou a navrhnout, aby bylo území navráceno vodě.

Vhodně vybudovaná soustava tůní na Jihlavsku. Zdroj: mapy.cz. Tento snímek byl nedopatřením zaměněn za jiný snímek v minulém díle v Myslivosti 7/2020 na str. 16.

Článek vznikl za přispění dotačního programu LIFE a Ministerstva životního prostředí. Program LIFE je finančním nástrojem Evropské unie podporujícím adaptaci na změnu klimatu a záchranu cenných přírodních stanovišť.

Ministerstvo životního prostředí

tak mohla i ve svazích akumulovat v prostředí a kromě stromů byla využitelná pro mnohé živočichy.

To zmiňuji především jako příklad dalšího opatření, které je prakticky bez práce a může se zadržením vody výrazně pomoci. Stačí jen s lesníkem domluvit odřezávání vývratových kmenů dál od kořenových náběhů a vývratovou kupu zafixovat tak, aby do jámy zpět nezapadla. Rázem je přírodní napajedlo na světě.

Obnova původních tras potoků a říčních niv, kterou popisují na přiložených fotografiích, má mnoho kladných stránek jednak z krajinářského hlediska, ale je rovněž i velice důmyslnou přírodní ochranou proti vyplavování lidských sídel bleskovými povodněmi. Navíc z ní profituje celá řada organismů, například ryb obývajících tzv. pstruhové pásma.

Naposled se vracím k tomu, že chceme-li obnovu potoka provést dobře, musíme sledovat zákonitosti dynamiky říčních toků, které se vyvíjely bez zásahu člověka. Jedná se o souhrn opatření, která by se dala označit za vrcholovou disciplínu v návratu vody do krajiny, vyžadující externí pomoc a zkušenosti s projektováním. K tomu je celý proces často ztížen komplikovanými vlastnickými poměry.

Zůstávám však nadále přesvědčen o tom, že mezi myslivci existují lidé, kteří by si i s takovým oříškem dokázali poradit, případně k tomu mají potřebný mandát a mnohdy i patričné prostředky. Možnosti existují, jen je třeba hledat cesty k nim a mít touhu vidět správná řešení.

Cílem nejenom tohoto, ale i předchozích příspěvků bylo přinést alespoň nepatrnou inspiraci pro ty z vás, kteří usilovně přemýšlí o vylepšování životních podmínek zvěře a potažmo i o změně obecně vnímaného obrazu myslivce, který chce být dobrým hospodářem a ochráncem přírody.

Všem, kteří rádi a se zájmem četli řádky věnované vodě v krajině, bych rád poděkoval. A když mi dáte vědět, že jste některý z představených podnětů využili ve své honitbě, budu moc rád.

Ing. Lukáš LINHART,
Správa Národního parku Šumava
webové stránky projektu – life.npsumava.cz

